

Kotitausta

Vanhempani olivat enemmän tai vähemmän maallistuneita protestantteja, enemmän tai vähemmän oikeistolaisia, kuitenkin aina suvaitsevaisia ja vapaamielisiä patriootteja ja demokraatteja, eivät äärioikeistolaisia; Kekkonen silti oli myrkkyyä, vaikka esim serkkuni Usko Santavuori sitten taas oli keskustapuolueeseen kallellaan ja kunnioitti Kekosta. Isäni Martti Santavuori on kuuluisa suomalainen, kirjailija ja everstiluutnantti, äitini oli pääasiassa kotirouvana, merkonomi. Isä syntyi Merikarvialla vuosisadan alussa, kävi koulua ja vaikutti paljon Seinäjoella suojeluskunta-päällikkönä, ja sitten asuimme kaikki Helsingissä minun syntymäni jälkeen. Synnyin Torniossa 1946 kun isä oli siellä Lapin sodan jälkeen pataljoonan komentajana, ja siirtyi sitten vapaaksi kirjailijaksi. Isän kaikki esi-isät olivat luotseja 1700-luvulta lähtien Ahlaisten (Porin) saariston Pastuskerin saaresta, hänen oma isänsä lähti sieltä Merikarvialle lukkariksi, kun hänen vanhempi veljensä jatkoi luotsintointia^[1]. Äiti, Kaino (os. Halme) syntyi Kurikassa, hänen vanhempansa olivat sitten kauppiaita Nurmossa ja muuttivat Seinäjoelle.

Helsingissä asuimme Katajanokalla lapsuuteni ajan ja sitten Meilahdessa Pihlajatiellä nuoruuteni.

Tämä oli hyvä koti ja sain onnellisen lapsuuden ja näinollen suhteellisen vahvan persoonallisuuden ja ilmeisesti myös hyvät geenit joissakin suhteissa.

Jos maolainen vaiheeni oli isä-kapinaa, niin sitten uskonnollinen kääntyminen oli isä-kaipuuta. Kovin turvattomaksi henkilökohtaisella, psykologisella tasolla, tunsin oloni isän kuoleman jälkeen, ja töissä Sukevan keskusvankilassa psykologina olinkin sitten aika liemessä: todella vaikea pioneerityö rankassa työyhteisössä, vaikeuksia vaimon kanssa, välirikko maolaisen lahkon kanssa, henkisesti rankka ryhmätyökurssi^[2].

Tämä perhetausta ideologisessa mielessä antoi ennenkaikkea luterilaisen ja demokraattisen kasvatuksen, minulla oli myös jonkinlainen uskonnollinen vaihe lukioaikana luettuani - isän pantua meidät tämä kirja arvostelemaan johonkin lehteen - kirjan ”Ulkopuolella leirin”. Samoin luin Rolf Arnskildin ”Perimmäisten kysymysten äärellä” ja sen jatko-osat, ja niillä oli syvä vaikutus myöhäismurrosikäiseen mieleeni. Olimme veljeni kanssa myös seurakuntanuorissa, mutta se toiminta oli melko maallista nuorten hauskanpitoa.

Poliittisesti isänmaallisuus patrioottisessa, ei nationalistisessa muodossa jätti minuun pysyvän asenteen. Isäni aina painotti, ettei vieraaseen apuun pidä luottaa vaan omin voimin on pärjättävä pääasiassa, suurvallat ajavat kuitenkin aina omia intressejään ensisijaisesti. Isä koki vasemmistolaisuuteni aika hirveänä, mikä on ymmärrettävää kun hän oli koko elämänsä uhrannut Suomen

puolustamiselle ja pääasiassahan se oli tapahtunut juuri kommunisteja vastaan. Kuitenkin hän oli salaa tyytyväinen, että olin nimenomaan maolainen enkä saarislainen tai tiedonantajalainen, mistä myös näkee että pelkästä isä-kapinasta ei kohdallani ollut kysymys, muutenhan olisin nimenomaan kannattanut Neuvostoliittoa, nythän vastustin sitä yhdessä hänen kanssaan^[3].

Varmasti äidilläänikin on ollut ideologista vaikutusta, hänhän oli Pohjanmaalta, ja siellähän on tiettyjä häyjä asenteita vaikkei lapualainen olisikaan, ja hänen vanhemmillaan oli kiinnostusta teosofiaan, mikä on antanut tiettyä vapautta ja laajakatseisuutta luterilaiseen oikeaoppisuuteen suhtautumisessa^[4], ehkä myös taipumusta lievään – toivottavasti - lahkolaisuuteen. Hän ei halunnut paljoakaan keskustella uskonnosta vaan halusi pitää ne asiat sisällään ja tunnusti vain jollakin tavoin uskovansa. Poliittisesti hän jakoi ilmeisesti melko täysin isäni mielipiteet. Tutustuessaan he myös keskustelivat loputtomasti kirjallisuudesta ja muusta henkevästä pitkillä junamatkoilla rintamalta – äiti oli lottana - ja myös luonnon helmassa (siitä on kauniita valokuvia), kirjeissä, kotona.

Lukioaikana luin kouluopetuksen lisäksi myös paljon, meille tuli runsaasti aivan uusinta kirjallisuutta arvosteltavaksi (eniten Aamulehteen), mikä oli yksi isän työmaista. Erityisesti on jäänyt mieleen kehitysoppia käsittelevä biologian kirja, jossa tekijä, asiallinen tiedemies, evoluutioteorian silloiset vaiheet selvitettyään pohdiskeli muiden aurinkokuntien mahdollisten sivilisaatioiden kohtaloa niiden saavuttua tällaiseen kriisivaiheeseen missä ihmiskunta nyt on erityisesti atomisodan uhan takia. Samoin suomennetut Freudin kirjat saivat minut innostuman psykologiasta.

Taustastani on myös merkittävää tietää, että olin nuorena ennenkaikkea helsinkiläinen koululainen, myös katupoikien ja pultsarien tuttu suurkaupungin kaduilla, 14-vuotiaina jo joimme jallua porttikäytävässä ja lähdimme kahvibaareihin hurvittelemaan tällaisessa mielentilassa. En kuitenkaan varastellut koskaan enkä paljoa tapellut, emmekä käyttäneet huumeita, ja tottakai viinankäyttökin oli harvajaksoista. Tästä helsinkiläisyydestä huolimatta olin kaikki kesät, täydet kolme kuukautta aina maalla esi-isieni saaristossa, mikä antaa jonkin verran maaseutu- ja luontotaustaa, erityisesti meritaustaa.

Jos jokin syy näiden muisteloiden kirjoittamiseen pitäisi mainita, niin sehän on se koko Suomessa tapahtuva pesänselvittely suomettumisen ajalta, ja maolaisuuteni. Olinhan maolaisten päälliköitä, ja maolaisuus oli merkittävä osa suomalaisten suhtautumisessa suomettumiseen ja Neuvostoliittoa, vaikka liike olikin juuri tiedonantajalaisten ja K-linjan takia ahdettu sitten marginaaliin poliittisessa kentässä eikä julkisuudessa näyttänyt kovinkaan vahvalta. Meitä kohtaan suuntautui suoranaista poliittista vainoa, jota tiedonantajalaisten puolella kuulemma oli koordinoimassa nykyinen kansanedustaja Jaakko Laakso. Lokakuulehden leviikki parhaimmillaan oli kuitenkin peräti 5000 kpl ellei enemmänkin ja liikkeellä oli välillä paljonkin vaikutusvaltaa eikä suinkaan vähiten yleiseen mielipiteeseen tiedonantajalaisista ja Neuvostoliitosta. Maolaisen liikkeen alkutaipaleesta on olemassa Pirkko Kastarin tutkimus^[5]. Myöhemmistä vaiheista ei tiettävästi ole tutkimuksia tai muuta historiaa kuin liikkeen lehdistö ja

kokousten pöytäkirjat sinänsä. Siitäkin syystä tämä kirjoitelma on paikallaan, tosin sitten minäkin lähdin liikkeestä 1974 enkä tunne senjälkeisiä asioita sisältäpäin muutakuin kuulopuheina.

Tämän kirjoitelman ymmärtäminen edellyttää joitakin poliittisia perustietoja Suomen historiasta. Ennenkaikkea pitäisi ymmärtää, mitä tarkoittaa maolaisuus, mitä tiedonantajalaisuus (taistolaisuus, SKP:n oppositio, vähemmistö) ja saarislaisuus (SKP:n enemmistö), sekä mitä olivat Paasikiven linja, Paasikiven-Kekkosen linja ja K-linja Suomen sodanjälkeisessä politiikassa. Näiden eri linjojen eroja ei tekstissä selvitetä.

Koska maolaisuuden on väitetty olleen täysin poliittisessa marginaalissa Suomessa, on tässä korostettu yhteyksiäni erilaisiin poliittisiin ym piireihin. Monenlaisia suhteita oli myös muilla maolaisten johtajilla. Marginaaliin joutuminen johtui sananvapauden puutteesta ja muusta poliittisesta sorrosta eikä liikkeen poliittisesta kyvyttömyydestä. Jälkiviisaasti voidaan tietysti ajatella, että koko liike oli virheellisillä linjoilla kansan etujen ajamisessa, mutta olisimmehan voineet muuntua vähitellen osaksi jotakin järkevää demokraattista vasemmistolaista liikettä, niin kuin käytännössä on tapahtunutkin, mutta tuskin kukaan entinen maolainen on täysin tyytyväinen mihinkään nykyisistä puolueista, vasemmistoliittoon, vihreisiin, sosiaalidemokraatteihin tai liberaaleihin tai keskustaan.

[1] Kirjassa Aapo Santavuori: ”Muistoja Kannakselta ja Viipurista. Vanhan papin kertomaa” Otava, 1963, on jonkin verran tietoja isän perheestä Merikarvialla. Aapo oli yksi isän vanhemmista veljistä. Samoin kirjassamme Olli & Heli Santavuori: ”Anttooran elämää ja ihmisiä. Vanhan luotsitilan historiaa Porin saaristossa”, Pori, 1996, on sukumme historiaa. Samoin isän artikkelissa Genos-lehdessä: ”Ahlaisten Sandberg-Santavuori-suvusta”, Genos 1964 n:o 2. Nämä esi-isät kaikesta päätellen olivat pääasiassa vakaita talonpoikaisia kristittyjä ja esivallalle, tsaarille ja kuninkaille kuuliaisia, niiden palveluksessa, kruununluotseja; samalla kalastajia ja maanviljelijöitä.

[2] Sitten tuli viikon unettomuus, viimeisenä pisarana LSD:tä sopiva määrä – oireiden täsmällinen tutkimus viittaa tähän - joku pani salaa kahviin vankilassa iltaryhmässä (mainitsen tämän, koska se saattaa olla poliittinen sortotapahtuma, niin kuin kaikki poliittiset ystäväni ovat aina pitäneet mahdollisena kun taas hoitohenkilöt ovat tulkinneet ajatuksen paranoidiseksi oireeksi, harhaluuloksi) ja sitten olinkin seuraavana aamuna täysin sekaisin ja monta vuotta mielisairaana ja mielisairauden partaalla, en millään meinannut toipua, enkä aluksi uskonut olevani sairas vaan olin harhaluulojen vallassa. Onneksi olen selvinnyt vähitellen terveeksi, vain liiallinen juominen - mikä siis minulla omasta mielestäni ei ole pääasiassa alkoholiongelmien liittyvä asia vaan poliittisesta sorrosta alkaneen reaktiivisen psykoosin jälkioire - on jäänyt päälle, vaikka uskontokin sen kieltää.

[3] Kirjoitimme yhdessä kirjeenvaihtomenetelmällä pamfletin ”Kehitys vai kumous”, Karisto 1970, jossa puolustin maolaisia mielipiteitä ja isä puolusti porvarillisia demokraattisia mielipiteitä. Kirjasta oli arvostelu useissa päälehdissä ja sitä myytiin n 1500 kpl. Yksi arvostelija sanoi, että Moskova jää sivuun kun Santavuoret tappelevat. Joku sanoi sitä neulanpistopolitiikaksi NL:a kohtaan. Lopulta kustantaja pani jäännöskirjat makulatuuriin eikä edes tarjonnut kirjoittajille, ainakaan minulle, halvemmalla kappaleita, niin kuin on tapana.

[4] Isäkään ei ollut oikeaoppinen luterilaisuudessaan, vaikka hän uskomista sinänsä puolusti rohkeasti mm monissa paneeleissa 60-luvulla, jolloin tällainen asennoituminen ei ollut mitenkään suosiossa. Hänen uskonnollisista pohdiskeluistaan saa kuvan kirjasta ”Hurskaat ympyrät” Sisälähetysseura, 1969. Hän ei pystynyt uskomaan oikeaoppiseen kolminaisuusoppiin, mikä on pelkästään myönteinen asia. Samoin hänen taiteellisen kunnianhimonsa päätuote ”Hissipoika” Karisto, 1961, on uskonnollis-poliittinen allegoria talosta, jossa hyvää tekevät menevät ylöspäin ja pahaa tekevät alaspäin. Isän romaaneissa kantavana aatteena, sen lisäksi, että hän on roomaanimuodossa(kin) kirjoittanut ylös useimmat Suomen sotahistorian ratkaisutaistelut - tuntuu olevan mahdollisimman korkealla taiteellisella tasolla ilmaista oikean rakkauden hienoutta ja totuutta sekä velvollisuutensa täyttämisestä tuskien jälkeen tulevaa mielenrauhaa ja onnea. Nämähän tuskin olivat suosittuja asioita 60-luvun radikaalidekadentissa ympäristössä, mutta isä olikin 20-30-luvun nuori, ihanteellinen, innokas taisteluvalmis valkokaartin nuori sotilas. Hänen historialliset kirjansa ovat myös erittäin syvällisiä, mikä tekee niiden lukemisen hieman raskaaksi verrattuna esim Waltarin kirjoihin, joita ei voi kädestään päästää aloitettuaan.

[5] Pirkko-Liisa Kastari: ”Mao, missä sä oot? Kiinan kulttuurivallankumous Suomen 1960-luvun keskusteluissa” SKS, Helsinki, 2001.